

Strateška transformacija poljoprivrede i ruralnog prostora (STARS RAS)

Popratni dokument Financiranje i upravljanje rizikom u hrvatskoj poljoprivredi

Ovaj su popratni dokument izradili zaposlenici Grupacije Svjetske banke. Nalazi, tumačenja i zaključci izneseni u popratnom dokumentu ne odražavaju nužno stajališta Grupacije Svjetske banke, njezina Odbora izvršnih direktora ili vlada koje zastupaju. Grupacija Svjetske banke ne jamči točnost podataka u ovom dokumentu, koji su preuzeti iz više vanjskih izvora. Sadržaj ovog dokumenta ne predstavlja niti se smatra ograničenjem ili odricanjem od povlastica i izuzeća Grupacije Svjetske banke, koja su sva posebno pridržana.

SUFINANCIRA EUROPSKA UNIJA

EUROPSKI POLJOPRIVREDNI FOND ZA RURALNI RAZVOJ:

EUROPA ULAŽE U RURALNA PODRUČJA

MJERA TEHNIČKA POMOĆ

**EUROPSKI FOND ZA POMORSTVO I RIBARSTVO
MJERA VII.1. TEHNIČKA POMOĆ**

Sadržaj

Financiranje u poljoprivredi	3
<i>Poljoprivredni krediti u cjelokupnom sustavu .....</i>	<i>3</i>
<i>Izvori financiranja poljoprivrede u Hrvatskoj .....</i>	<i>4</i>
<i>Ključni nalazi i preporuke u vezi pristupa financiranju u hrvatskoj poljoprivredi .....</i>	<i>5</i>
<i>Rezultati drugih analiza u vezi s pristupom financiranju .....</i>	<i>7</i>
Upravljanje rizikom u poljoprivredi u Hrvatskoj	7
<i>Poljoprivredno osiguranje .....</i>	<i>8</i>
<i>Preporuke za poljoprivredno osiguranje .....</i>	<i>9</i>

Financiranje u poljoprivredi

1. Ono što je prikazano u ovom dokumentu temelji se na savjetovanjima i stručnim mišljenjima te je sažeto u obliku ključnih zapažanja. Time se nadopunjava opsežna analiza koju je već provela Europska investicijska banka a koja se odnosi na uporabu financijskih instrumenata u poljoprivrednom sektoru u Hrvatskoj¹.

Poljoprivredni krediti u cjelokupnom sustavu

2. Prema Hrvatskoj narodnoj banci, krajem 2016. udio poljoprivrednih kredita u cjelokupnom bankovnom sustavu bio je oko 6% te je dosežao 683 milijuna eura, pri čemu se oko 1/3 ukupnih zajmova odnosila na kratkoročne zajmove, a 2/3 na dugoročne. Usporedbom s razdobljem od 2011. do 2016. vidi se stagnacija u kreditiranju poljoprivrede
3. Krediti su koncentrirani (81%) uglavnom u dva sektora: svinjogojstvo i peradarstvo te ratarski usjevi (žitarice, uljarice, proteinske kulture itd.). Ratarski usjevi čine 450 milijuna eura (ili 2/3) u ukupnom financiranju, nakog čega slijedi svinjogojstvo/peradarstvo s oko 100 milijuna eura (ili oko 15% ukupnog financiranja), a ostali usjevi (20% ukupnog financiranja) svi primaju po mali dio ukupnog financiranja.² Ako se pobliže prouče iznosi financiranja, u prosjeku po poljoprivrednom gospodarstvu i po sektoru, pokazuje se da je većina financiranja koncentrirana u svinjogojstvu i peradarstvu.³ Zajmovi po poljoprivrednom gospodarstvu u prosjeku dosežu 45.000 eura, od čega je 10.000 eura za obrtni kapital a ostalo za ulaganja. Na drugom su mjestu ratarski usjevi, u kojima u prosjeku po poljoprivrednom gospodarstvu zajmovi dosežu 20.000 eura, pri čemu je 2/3 toga iznosa u kratkoročnom obrtnom kapitalu a ostatak u dugoročnom kapitalu. Ostali sektori, uključujući hortikulturu, vino, mlijeko, druge preživače, druge trajne nasade, primaju daleko manje od 5.000 eura u prosjeku po poljoprivrednom gospodarstvu.
4. Ankete provedene u sklopu studije EIB-a⁴ ukazuju na to da mnogi poljoprivrednici (i poljoprivredna domaćinstva), osobito manji, obično ne dobivaju vanjsko financiranje. Prema anketi, glavni razlozi za nedobivanje zajmova uključuju nedostatak temeljnog kapitala i nedostatna jamstva.
5. Ukupno gledano možda i ne iznenađuje da je najveća koncentracija financiranja u ratarskim usjevima, budući da taj sektor ima najveću poljoprivrednu proizvodnju i najveći broj poljoprivrednih gospodarstava. Ono što jest iznenađujuće je prosjek razlika po poljoprivrednom gospodarstvu, pri čemu je najveći dio financiranja po poljoprivrednom gospodarstvu koncentriran na svinjogojstvo i peradarstvo, nakon čega slijede ratarski usjevi, a ostali sektori primaju oskudno financiranje po poljoprivrednom gospodarstvu (dosta manje od 5.000 eura u prosjeku po poljoprivrednom gospodarstvu).

---

¹ <https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/Final-Report-Ex-ante-Croatia-Agriculture-1.pdf>

² Vidjeti Sliku 25., str.62. EIB-ove studije (2018.).

³ Vidjeti Sliku 26., str.62. „Potencijalna buduća uporaba financijskih instrumenata u hrvatskom poljoprivrednom sektoru u programskom razdoblju 2014.-2020.“, EIB-ovo izvješće, ožujak 2018.

⁴ Vidjeti str.73. EIB-ove studije (2018.).

Izvori financiranja poljoprivrede u Hrvatskoj

6. Dovoljno je likvidnosti iz mnogih izvora, kako iz nacionalnih (HBOR, HAMAG-BICRO, poslovne banke), tako i iz europskih/EU/EIB/EIF fondova. Istodobno postoje potpore o kojima poduzeća u poljoprivrednom sektoru postaju ovisna, što utječe na njihovu učinkovitost.
7. Nekoliko privatnih banaka bavi se financiranjem poljoprivrede, s dobrim rezultatima i razmjerno niskom razinom nenaplativih kredita (u pogledu novih zajmova i isključujući naslijeđene). Međutim, njihov je fokus više na komercijalnim poljoprivrednicima koji uzgajaju žitarice i uljarice (ratarske usjeve) i stoku/perad.
8. Postoji nekoliko programa jamstva koje nude HAMAG-BICRO⁵ te EIF i EIB uz vrlo mali trošak. Privatne banke izvješćuju da koriste takve programe jamstva za financiranje poljoprivrede. Za program ruralnog razvoja, HAMAG-BICRO je odabrao šest banaka i jednu leasing tvrtku za program jamstva. Međutim, programi jamstva svejedno traže instrumente osiguranja, što ograničava njihovu korisnost za banke.
9. Ne postoji puno toga u smislu drugih vrsta financijskih institucija koje omogućavaju financiranje poljoprivrede, osobito za male poljoprivrednike, osim državnih financijskih institucija i poslovnih banaka.
10. Postoje programi koji se usredotočuju na ranjivije i manje poljoprivrednike. Program ruralnog razvoja (PRR) i dalje je glavni izvor sredstava po vrlo povlaštenim kamatnim stopama. 70 milijuna eura sredstava PRR-a alocira se financijskim institucijama: a) HBOR-u (35 milijuna eura) za investicijske zajmove (od 50.001 eura do 1 milijun eura) i b) HAMAG-BICRO-u 35 milijuna eura, od čega je polovica za mikro i male zajmove, a polovica za pojedinačna jamstva.
11. Program HAMAG-BICRO-a za mikro/male zajmove (do 25.000 eura je mikro, a između 25.000 i 50.000 eura je mali), koristi se PRR-om kao izvorom financiranja te ima otprilike 17,5 milijuna eura za isplatu (te 17,5 milijuna eura za jamstva) po niskim kamatnim stopama (0,5-1%).⁶ Taj je program mikro/malih zajmova isplatio⁷ 83 zajma (prosječne veličine zajma 38.000 eura). Do kraja ožujka 2019. kroz program je odobreno 250 zajmova ukupne vrijednosti 71 milijun kuna (oko 9,5 milijuna eura). Preliminarne informacije pokazuju da je većina tih zajmova (do 80%?) iskorištena za nabavu strojeva i opreme, poput traktora⁸.
12. Programi za ulaganja u poljoprivredu prelaze (iako ne svi) s bespovratnih sredstava na zajmove. Glavna ograničenja u kreditiranju za mala ulaganja u poljoprivredi su: a) nedostatak dostatne dokumentacije kod korisnika; b) nedostatak strategije razvoja poslovanja; c) neprofitabilno poslovanje čak i uz potpore; d) „kultura“ poduzeća koja su navikla na primanje bespovratnih sredstava a sada moraju prijeći na pozajmljivanje (čak i po povlaštenim i subvencioniranim uvjetima, ali svejedno moraju vratiti novac/otplatiti zajam); e) niska razina korištenja usluga razvoja poslovanja samo za popunjavanje zahtjeva za zajam ili bespovratna

---

⁵ Jamstva HAMAG-BICRO-a dolaze iz alokacije 17,5 milijuna eura u sklopu Programa ruralnog razvoja (PRR) koji je započeo u jesen 2018. Do kraja ožujka 2019. bilo je izdano jedno jamstvo. Jamstva financirana iz PRR-a pokrivaju 70% zajma, dok za određene kategorije korisnika (npr. mlade) taj postotak može ići do 80%.

⁶ Otplata je do 5 godina za mikro zajmove i do 10 godina za male zajmove, s počekom do 12 mjeseci. Pod pretpostavkom referentne kamatne stope od 5%, element bespovratnih sredstava u malom zajmu može premašivati 50% ako je trajanje zajma 10 godina!

⁷ Podaci važeći na dan 31. siječnja 2019.

⁸ Korisnici koji su primili bespovratna sredstva za određenu vrstu ulaganja ne mogu dobiti zajmove iz PRR-a za istu vrstu ulaganja. Drugim riječima, ako su dobili bespovratna sredstva za traktor, ne mogu sad tražiti zajam za traktor.

sredstva. Do sada su stope odobravanja mikro i malih zajmova HAMAG-BICRO-a, uz određenu fleksibilnost u kriterijima⁹, bile oko 60%.

13. Korištenje oko 35 milijuna eura sredstava iz PRR-a od strane HBOR-a (za velike investicijske zajmove) nije još započelo (u travnju 2019.). Kreditiranje bi se provodilo preko poslovnih banaka (neizravno), a HBOR je odabrao 3 banke preko kojih će davati kredite. Privatne bi banke davale jednaki iznos kao i HBOR iz vlastitih sredstava, a to bi mješovito financiranje rezultiralo nižim kamatnim stopama za korisnike. Zajmovi su na razdoblje do 15 godina uz početak do 3 godine (5 godina za drveće). Taj program, uz snižavanje kamatnih stopa za zajmoprimca, ne dijeli rizike između HBOR-a i banaka, budući da bi banke preuzele cjelokupni rizik za vlastita sredstva koja pozajmljuju. Stoga nedostaje važan element dijeljenja rizika za mobiliziranje više zajmova. Takvi zajmovi za poljoprivredu u sklopu PRR-a od strane HBOR-a (preko poslovnih banaka) ne mogu koristiti jamstva HAMAG-BICRO-a.

Ključni nalazi i preporuke u vezi pristupa financiranju u hrvatskoj poljoprivredi

14. Postoji značajna likvidnost za poljoprivredu, a troškovi financiranja koje prijavljuju poslovne banke razmjerno su niski (3-5%), pri čemu se likvidnost i mali troškovi financiranja usredotočuju na komercijalne poljoprivrednike, što dovodi do nekih isključivanja rizičnih poljoprivrednika (obično manjih i ranjivijih); postojeći sustav jako dobro služi manje rizičnim i boljim, srednjim ili velikim poljoprivrednicima te malim i srednjim poljoprivrednim poduzećima.
15. Kad je riječ o manjim i ranjivijim poljoprivrednicima, programi financiranja usredotočuju se na to da krediti budu jeftini (te tako potiču potražnju), a ne na olakšavanje pristupa. Politike za jeftinije financiranje poljoprivrede općenito i za manje poljoprivrednike posebno, ne bave se jednim od ključnih razloga niske razine penetracije financiranja, a to je rješavanje pitanja rizika u zajmovima poljoprivredi. Stoga, iako jeftini krediti mogu povećati potražnju, oni ne utječu na ponudu jer su banke zabrinute oko rizika. Istodobno, globalna su iskustva pokazala da je za male poljoprivrednike poboljšani pristup važniji od troška kad je riječ o kreditima.
16. Iako su programi koji su usmjereni na manje i ranjive poljoprivrednike, uključujući mlade poljoprivrednike, vrlo vrijedni za te skupine, dostupni resursi mogli bi smanjiti potencijalnu potražnju za financiranjem među tim poljoprivrednicima.
17. Za nekoliko/mnoge od manjih i ranjivih poljoprivrednika postoji potreba za kombiniranjem bespovratnih sredstava ili jamstava s poslovnim kreditima (mješovito financiranje). Trenutačno je kombinacija programa ograničena pravilima o državnoj pomoći. Međutim, ako se nekim instrumentima (zajmovima ili jamstvima) odredi komercijalna cijena, mogu se kombinirati s drugim financijskim instrumentima koji primaju subvencije. Primjerice, bespovratna sredstva mogu se kombinirati s nesubvencioniranim kreditima, a subvencionirani krediti mogu se kombinirati s nesubvencioniranim jamstvima kako bi se izbjegla primjena pravila o državnoj pomoći.
18. Mješovito financiranje za poljoprivredu moglo bi biti potrebno i za ulaganja u klimatski pametnu poljoprivredu da bi se smanjila osjetljivost poljoprivrede na klimatske promjene, smanjile emisije iz poljoprivredne (i stočarske) proizvodnje i prerade te poboljšalo cjelokupno upravljanje resursima i zbrinjavanje otpada iz poljoprivredne (i stočarske) proizvodnje i prerade.

---

⁹ Obično u pogledu toga što HAMAG-BICRO prihvaća kao financijska izvješća i u pogledu instrumenata osiguranja.

19. Financijski instrumenti (financiranje, bespovratna sredstva, jamstva) u sklopu ESIF-a iz raznih izvora znaju se donekle preklapati i usmjeravaju se na sličnu vrstu klijenata a isključuju ostale. Pristup financiranju nije pravičan usprkos visokoj razini likvidnosti u financijskom sektoru.
20. Potrebno je staviti veći naglasak na prilagođavanje instrumenata za upravljanje rizikom (osobito jamstava) umjesto naglaska na tome kako da pozajmljivanje bude jeftino ili još jeftinije. Naglasak na upravljanju rizikom mogao bi privući više financiranja iz privatnog i javnog sektora za manje i ranjivije poljoprivrednike.
21. Potrebno je osmisliti specifične i prilagodljive instrumente za upravljanje rizikom, uključujući instrumente mješovitog financiranja, kako bi poljoprivreda imala bolji pristup financiranju za više vrsta poljoprivrednika (manje, ranjive, mlade) i malih poljoprivrednih poduzeća. Primjerice, kombiniranje zajmova s instrumentima za dijeljenje rizika (jamstvima) moglo bi smanjiti rizike s kojima se suočavaju financijske institucije kada kreditiraju poljoprivredu. Linije kredita poslovnim bankama (od HBOR-a, primjerice) mogle bi se kombinirati s dijeljenjem rizika u kojem se gubici u određenom kreditnom portfelju mogu podijeliti između HBOR-a i banaka. I bespovratna bi se sredstva mogla kombinirati sa zajmovima: na primjer, bespovratna sredstva mogla bi pokriti recimo 50% nekog ulaganja, a za ostatak ulaganja bilo bi potrebno vanjsko financiranje iz financijske institucije uz to što bi korisnik uložio i vlastita sredstva. Na primjer, mogao bi se predvidjeti udio od 50% bespovratnih sredstava, 40% financiranja od strane banke i 10% vlastitih sredstava. Banke bi cijenile visok udio vlastitog kapitala u ulaganju (60% = 50% bespovratna sredstva + 10% vlastita sredstva) kad procjenjuju zajam.
22. Instrumenti osiguranja za poljoprivredne zajmove važno su pitanje budući da vlasništvo nad ruralnim zemljištem nije uvijek jasno, a objekti često nemaju dozvole. To ograničava prihvatljivost instrumenta osiguranja za banke, što otežava pristup financiranju.
23. Instrumenti osiguranja u obliku pokretne imovine koriste se ograničeno, a i ne postoji registar takvih instrumenata osiguranja. U drugim se zemljama koriste sustavi skladišnica (gdje usjevi služe kao instrument osiguranja) i potvrde o davanju usjeva u zalog (zalog usjeva kao instrument osiguranja) kao osiguranje umjesto nekretnina. Ukrajina je uvela program potvrda o primitku usjeva za poljoprivredne zajmove s financiranjem koje je do sada premašilo 150 milijuna američkih dolara.
24. Instrumenti financiranja usredotočuju se na ulaganja, a pritom postoji prostor za do 30% kad je riječ o obrtnom kapitalu, ali je potrebna investicijska komponenta u projektu (da bi se apsorbiralo 70% ili više sredstava). Programi financiranja mogli bi razmatrati „trajni“ obrtni kapital (što se naziva i obnavljajućim linijama kredita) i automatizaciju takvih financijskih proizvoda (u smislu procesa odobravanja) i mehanizama distribucije (npr. putem korištenja tehnologija poput debitnih kartica, zatvorenih sustavnih aplikacija s dobavljačima inputa itd.).
25. Nedostatak financijske pismenosti, dugoročnijeg planiranja poslovanja te financijskih izvješća i evidencija otežava pristup financijama, osobito za manje i ranjive poljoprivrednike. Korisnici mikro i malih zajmova (5.000 eura i manje) čini se da trebaju značajnu podršku u smislu poslovnog planiranja za strategiju kojom će odrediti u kojem smjeru ide njihovo poslovanje, za poslovne planove, za financijsko planiranje itd. Iako se takva podrška daje, naglasak je na angažiranju konzultanata za ostvarivanje pristupa financiranju (bespovratnim sredstvima ili zajmovima), ali ne za unaprjeđivanje cjelokupnog poslovanja. U drugim zemljama postoje

programi bespovratnih sredstava s učešćem koji se isključivo usredotočuju na usluge razvoja poslovanja za mikro i mala poduzeća te koji nisu povezani s ulaganjima sa zajmovima ili bespovratnim sredstvima. Bespovratna sredstva za usluge razvoja poslovanja pokrivaju 80-90% troškova savjetodavnih usluga, a korisnik (vlasnik mikro i malog poduzeća) pokriva ostalo. Prosječni iznosi za takva bespovratna sredstva razmjerno su mali, najčešće ispod 10.000 eura. Za predavanje zahtjeva za ulaganja (bespovratna sredstva i/ili zajmove) često je uvjet prethodno primiti usluge razvoja poslovanja.

26. Nedostatak (ili slabost) organizacija ili klastera proizvođača otežava pristup financiranju. Uspostavljanje veza između klastera malih poljoprivrednika i vodećih otkupnih poduzeća moglo bi poboljšati pristup tehnologijama, inputima, tržištima i naravno pristup financiranju.

Rezultati drugih analiza u vezi s pristupom financiranju

27. Na temelju rezultata drugih analiza, potpora iz ruralnog razvoja za ulaganja daje se poljoprivrednim gospodarstvima koja ostvaruju bolje rezultate (od nesubvencioniranih gospodarstava) u smislu tehničke učinkovitosti; međutim, ista ta poljoprivredna gospodarstva imaju razmjerno lošije rezultate u smislu učinkovitosti s obzirom na obujam poslovanja. Jedan bi se razlog mogao pripisati kreditnim ograničenjima ili vremenskom odmaku potrebnom da bi ulaganja pokazala značajna poboljšanja ekonomskih rezultata poljoprivrednog gospodarstva.
28. Čini se da tokovi financiranja nisu povezani s razinama potpora u odnosu na dohodak poljoprivrednog gospodarstva. Primjerice, ratarski usjevi (žitarice i uljarice) primaju i velike potpore (kao udio neto dodane vrijednosti poljoprivrednog gospodarstva – FNVA) i financiranje, ali svinjogojstvo i peradarstvo primaju male potpore (kao udio FNVA-a), ali značajno financiranje po poljoprivrednom gospodarstvu. Stoga se čini da ovisnost dohotka o potporama nije pokretač za financiranje. Primjerice, dohodak poljoprivrednih gospodarstava specijaliziranih za masline, mlijeko i druge trajne nasade u velikoj mjeri ovisi o potporama, ali takva gospodarstva primaju ograničene kredite (čak i u prosjeku po poljoprivrednom gospodarstvu).
29. Ono što se čini da potiče financiranje jest rast dohotka i profitabilnost u vrstama poljoprivrednih gospodarstava te relativna važnost vrsta. Dohodak svinjogojskih i peradarskih poljoprivrednih gospodarstava manje je ovisan o potporama te takva gospodarstva, budući da su profitabilna, primaju značajno financiranje. To bi mogao biti slučaj i s poljoprivrednim gospodarstvima koja uzgajaju ratarske usjeve (žitarice i uljarice) koja primaju financijska sredstva, u smislu da bi ta poljoprivredna gospodarstva mogla biti manje ovisna o potporama za svoj dohodak te stoga prilično profitabilna (hipoteza koju je potrebno provjeriti).

Upravljanje rizikom u poljoprivredi u Hrvatskoj

30. Postoje četiri mjere za promicanje upravljanja rizikom u poljoprivredi u Hrvatskoj:
- **Mjera 17** Programa ruralnog razvoja predviđa 70%-tno subvencioniranje premije poljoprivrednog osiguranja. Ta mjera ima ukupnu alokaciju od 43,76 milijuna eura za takvo subvencioniranje premije za sedmogodišnje razdoblje od 2014. do 2020. Valja napomenuti da je subvencioniranje premije počelo 2016.
  - **Mjera 5** odnosi se na katastrofalne događaje i prirodne nepogode. Prirodne nepogode proglašavaju se na lokalnoj, županijskoj razini, a financiranje se koristi da bi se dale

naknade ljudima koji su pretrpjeli gubitke u područjima pogođenima tim katastrofalnim događajima. Godišnje se 20 milijuna kuna alocira iz proračuna za naknade u slučaju prirodnih nepogoda, dok se 30 milijuna eura alocira iz PRR-a, ali taj iznos obuhvaća nekoliko godina. Čini se da postoji jaz budući da naknade za nadoknadu gubitaka nakon takvih nepogoda premašuju dostupne resurse i financijska sredstva.

- **Mjera 4** (ukupna alokacija 684 milijuna eura) i **Mjera 6** (ukupna alokacija 263 milijuna eura) iz PRR-a usmjerene su na smanjenje rizika tako što se usredotočuju na produktivna ulaganja i povećanja produktivnosti.

Poljoprivredno osiguranje

31. Ovo je glavni instrument koji podupire mjera 17 PRR-a, koja predviđa 70%-tno subvencioniranje premije. 85% proračuna za subvencije dolazi iz EU fondova (EAFRD), dok 15% dolazi iz državnog proračuna. Najveći udio tržišta za poljoprivredno osiguranje, 70%, drži Croatia Osiguranje.
32. Odšteta se isplaćuje nakon što gubici na pojedinom poljoprivrednom gospodarstvu premaše 20% osiguranog iznosa te iznad tog praga osiguravajuća društva nadoknađuju cjelokupan iznos gubitaka. Osiguranje se odnosi na pojedinačna poljoprivredna gospodarstva i oslanja se na procjenu gubitaka na pojedinačnom poljoprivrednom gospodarstvu. Glavni osiguravateljski proizvodi usredotočeni su na specifične, imenovane, prirodne opasnosti: i) oluja, tuča, požar i grom (85% tržišta); ii) proljetni mraz (10% tržišta); iii) gubitak kvalitete zbog prirodne opasnosti (ne zbog upravljanja poljoprivrednim gospodarstvom).
33. Suše nisu pokrivena osiguranjem. Suše se smatraju vrlo rizičnima za pokriće jer se svake godine dogodi nešto sa sušom. Većina poljoprivrednika nema navodnjavanje pa je teško izbjeći gubitke.
34. Stočarstvo i ribarstvo pokriveni su osiguranjem. Osiguranje u stočarstvu odnosi se samo na bolesti i postoji poseban popis bolesti stoke koje su pokrivena osiguranjem. Ribogojilišta, odobalna uzgajališta u akvakulturi pokrivena su protiv bolesti i prirodnih nepogoda (oluja). Premija za uzgajališta u akvakulturi iznosi oko 3% od osigurane vrijednosti. Osiguranje pokriva gubitak riblje populacije (zbog bolesti i oluja) te infrastrukturu uništenu olujama.
35. Usprkos izdašnom subvencioniranju premija poljoprivrednog osiguranja, samo 7-8% poljoprivrednika osigurano je, ali to pokriva otprilike 50% proizvodnje. To ukazuje da poljoprivredno osiguranje koriste veliki poljoprivrednici koji uglavnom, ako ne i isključivo, imaju koristi od izdašnog subvencioniranja premije. Premije za osiguranje nasada kreću se između 2 i 7% osigurane vrijednosti.
36. Poljoprivredno osiguranje pokriva mnoge usjeve kao što su žitarice, hortikultura, masline itd.; pokriva i stočarstvo te uzgajališta u akvakulturi. Što se tiče tržišnih udjela, usjevi obuhvaćaju oko 50% premija, 30% se odnosi na ribarstvo, a 20% na stočarstvo. Ukupni volumeni premija iznose oko 250 milijuna kuna ili oko 34 milijuna eura za sve (usjevi, stočarstvo i ribarstvo).
37. Što se tiče geografskih područja, ona sjeverno od Zagreba te Slavonija čini se da imaju najviše klijenata poljoprivrednog osiguranja, dok je na dalmatinskoj obali manja penetracija poljoprivrednog osiguranja.

38. Penetracija osiguranja je niska, pogoduje velikim poljoprivrednicima, stočarskim proizvođačima i većim uzgajalištima u akvakulturi. Manji poljoprivrednici ne kupuju osiguranje. Banke također ne zahtijevaju osiguranje za klijente poljoprivrednike, a vrlo mali broj klijenata sklapa osiguranje preko banke.
39. Kad je riječ o rizicima od katastrofe ili nepogode, vlada daje besplatnu naknadu štete pogođenima u specifičnom području gdje su lokalne vlasti proglasile nepogodu. Postoje određeni elementi koji se obično primjenjuju da bi takva proglašenja bila objektivnija. Iznosi u proračunu za naknadu gubitaka uslijed katastrofe često su nedostatni. Primjerice, 2018. godine su gubici zbog katastrofalnih prirodnih nepogoda dosegli 1 milijardu kuna, dok je u proračunu bilo predviđeno samo 20 milijuna. Ministarstvo financija u procesu je izmjene zakona o naknadi štete uslijed katastrofa te nastoji potaknuti ljude na kupovinu komercijalnog osiguranja.
40. Glavni izazovi za poljoprivredno (usjevi, stočarstvo, ribarstvo) osiguranje su sljedeći:
- Tehnički su rezultati upitni. To znači da je upitna profitabilnost nuđenja takvog osiguranja. Osiguravateljske kuće zarađuju dodatnom prodajom drugih vrsta osiguranja tim klijentima.
  - Potrebno je razviti nove proizvode i potrebna su ulaganja (osiguravateljskih kuća) u digitalizaciju i IT sustave da bi se povećala učinkovitost i smanjili troškovi.
  - Svijest među korisnicima, osobito manjim poljoprivrednicima, ograničena je.
  - Uloga države u proglašavanju katastrofalnih događaja i davanju besplatnog osiguranja od njih mogla bi potisnuti potražnju za komercijalnim osiguranjem.

Preporuke za poljoprivredno osiguranje

41. Postoji značajan prostor za povećanje razine svijesti o osiguranju među poljoprivrednicima, stočarima i ribarima i pored onih velikih.
42. Jedna ideja koju bi trebalo razmoriti jest stvaranje uzajamnih fondova za male poljoprivrednike. Postoje neka iskustva iz Meksika, primjerice, koja bi mogla donekle poslužiti kao uzor. Programi EU-a za upravljanje rizicima sadrže mjere za uzajamne fondove uz subvencioniranje premije. Valja ipak napomenuti da stvaranje takvih uzajamnih fondova ima i svoje izazove (npr. slučaj Rumunjske).
43. Izmjene i dopune zakona o naknadi u slučaju nepogode mogle bi dati odgovarajuće poticaje za promicanje komercijalnog osiguranja te ostaviti isplate u slučaju katastrofe samo na vrlo bazičnoj razini pokrića te za vrlo siromašne, da budu nešto poput sigurnosne mreže u nepogodama. Vidjeti primjere programa CADENAS u Meksiku i Seguro Agrícola Catastrofico (SAC) u Peruu.
44. Vlada bi mogla i pokušati zaštititi svoju proračunsku alokaciju za rizik od nepogoda na način da se, kad iznos gubitaka koji treba nadoknaditi premaši proračunski iznos, može upotrijebiti komercijalno međunarodno reosiguranje kako bi se namaknula dodatna sredstva.
45. Vlada bi morala uložiti više u agroklimatske informacijske sustave i daljinska istraživanja, kako bi se izradile mape rizika i usredotočila podrška u smislu osiguranja na ona područja gdje je osiguranje rješenje. Vlada bi trebala poticati ljude da smanjuju rizike u područjima u kojima su rizici vrlo učestali i vrlo katastrofični. Primjerice, u područjima velikih suša poljoprivrednici bi

trebali uložiti u navodnjavanje, a u područjima velikih poplava potrebni su radovi za smanjenje utjecaja velikih poplava. Osiguranje bi se trebalo kombinirati s poticajima da se smanje rizici.